VERSLAG

VAN DE

EERSTE JAARMARKT-TENTOONSTELLING

TE

FORT DE KOCK

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1907.

LEMBAGA KEBUDAJAAN
INDONESIA.
XIII
712.

Dipindai dengan CamScanner

XIII 7/12

VERSLAG

VAN DE

EERSTE JAARMARKT-TENTOONSTELLING

TE

FORT DE KOCK.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1907.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K. EN W.

Dipindai dengan CamScanner

VERSLAG

VAN DE

EERSTE JAARMARKT-TENTOONSTELLING

TE

FORT DE KOCK.

Inleiding. Ter bevordering en aanmoediging van handel, nijverheid en kunstnijverheid, landbouw en veeteelt werd op den 6[en] April 1906 door eenige belangstellenden besloten, in navolging van de op Java reeds bestaande georganiseerde pasar malam's, ook hier eene jaarmarkt-tentoonstelling te openen, genoemd: „Pakan Malam", en te houden van 9 tot en met 17 Juni.

Weliswaar was de tijd tot voorbereiding kort, maar het werd een groote factor tot welslagen geacht, deze Pakan Malam te houden tijdens de races alhier, feesten die sinds de oprichting der Fort de Kocksche Wedloop societeit (1889) voor heel Minangkabau een zeer belangrijke jaarlijksche gebeurtenis zijn, die zelfs het karakter van nationale feestdagen hebben gekregen; waarop van alle zijden en uithoeken der Padangsche Bovenlanden belangstellenden en feestminnaars toestroomen, en waardoor jaarlijks Fort de Kock het centrum is van „uitgaand Minangkabau", waar Europeanen en Inlanders ten minste ééns per jaar elkander in vroolijke gezelligheid ontmoeten en leeren waardeeren.

Het 80-jarig bestaan van het Fort de Kock, de sterreschans, in 1826 „met hoogere toestemming" op den Boekit Tinggi genaamden heuvel opgeworpen, zoude tevens door het houden dezer jaarmarkt feestelijk worden herdacht.

Ten einde van deze „Pakan Malam" meer opvoedende kracht nog te doen uitgaan, werd besloten er aan te verbinden eene tentoonstelling van landbouw, vee- en pluimveeteelt.

Deze plannen werden den 18^{en} April in eene vergadering met alle hoofden (ook die der vreemde Oosterlingen), eenige voorname handelaren en belangstellenden besproken en vonden algemeen groote instemming.

Aanvankelijk was het voornemen deze jaarmarkt-tentoonstelling te houden op het exercitieveld vóór de militaire cantine gelegen, waartegen bij de militaire autoriteit geen bezwaar bestond. Op dringend verlangen der Inlandsche hoofden werd echter hiervan afgezien, zij gaven als hunne overtuiging te kennen, dat voor deze eerste maal de kampongbevolking, speciaal de vrouwen, er stellig niet voor te vinden zouden zijn daar hare waren te komen venten, terwijl in het algemeen fatsoenlijke Maleische vrouwen er tegen op zouden zien dat militaire terrein te betreden.

De Inlandsche hoofden verzochten een gedeelte van het pasarterrein voor de Pakan Malam te bestemmen; bij het heffen van een lagen toegangsprijs zoude de bevolking er zich niet van terug laten houden als gewoonlijk de pasar te bezoeken. Overwegende verder, dat alsdan ook kon beschikt worden over de ijzeren pasarloodsen, werd dadelijk besloten in den geest van het voorstel der hoofden te handelen.

Het Pakan Malam-terrein zou worden omheind en de toegangsprijs werd vastgesteld op één cent, bij elk binnenkomen te betalen.

Aangezien op drukke pasardagen (Zaterdag) de pasar te Fort de Kock bezocht wordt door 30 à 40 duizend menschen, werd het bezoek der Pakan Malam geraamd op minstens 50.000.

Nu werd een „Pakan Malam Comité" gevormd, bestaande hoofdzakelijk uit de voorzitters der afdeelingen.

Die afdeelingen waren:

I^{e} Afdeeling: V e r k o o p (Nijverheid en Kunstnijverheid).

Deze afdeeling was belast met het bestellen van goederen,

oproepen van nijveren en verkoopers, de regeling der verschillende uitstallingen en verkoopplaatsen in de groote pasarloods, het uitstallen der inzendingen van buiten, het aanschouwelijk doen voorstellen van verschillende takken van nijverheid en kunstnijverheid enz.

Voorzitter: G. A. N. SCHELTEMA DE HEERE, secretaris der Padangsche Bovenlanden; secretaris: A. BARTHÉLEMY, Adspirant-Controleur; leden: de dames BÉRAUD, DE VAYNES VAN BRAKELL BUYS, DAMMERBOER, DERX, SCHELTEMA, VISSCHER en WESTENENK, en eenige vrouwen van larashoofden.

IIe Afdeeling: Landbouw en Veeteelt (waaronder Pluimvee). Tentoonstelling van hoornvee slechts op 9 Juni.

Voorzitter: CH. TH. G. H. DE WILDE, Gouvernements veearts; secretaris: G. TEUNISSEN, 1^e^ Luitenant der infanterie.

IIIe Afdeeling: Vermakelijkheden.

Voorzitter: G. K. W. F. DE VAYNES VAN BRAKELL BUYS; secretaris: W. BUENO DE MESQUITA, beiden 1^e^ Luitenant der infanterie.

IVe Afdeeling (later gevormd): Lichtbeeldkunst. Tentoonstelling van foto's in de Rapatzaal gedurende de Pakan Malam.

Voorzitter: J. G. DAMMERBOER; secretaris: F. KRAMER, beiden onderwijzer aan de Kweekschool alhier.

Ve Afdeeling: Terrein, gebouwen, verlichting, illuminatie enz.

Deze afdeeling was belast met de indeeling van het terrein, de verpachting van de verschillende vakken en staan- of verkoopplaats en het innen der entrée-gelden, enz.

Voorzitter: L. P. A. BÉRAUD, Eerstaanwezend Waterstaatsambtenaar; secretaris: J. VERBOUWEN.

In het Comité hadden verder zitting de heer A. L. C. GROSSE, Kapitein der infanterie, waarnemend plaatselijk militair commandant, de larashoofden van Banoe Hampoe en IV koto, goeroe NAWAWI, onderwijzer aan de kweekschool, de mantri der cultu-

res, Mas Warido en de hoofden der vreemde Oosterlingen, terwijl de heeren L. C. Westenenk, Controleur van Oud-Agam en C. L. van den Akker, Opzichter B. O. W. respectievelijk het voorzitterschap en het secretariaat vervulden.

Bij schrijven (van den Controleur van Oud-Agam) ddº. 10 April Nº 312/26 deed ondergeteekende aan den Resident der Padangsche Bovenlanden mededeeling van de plannen en stelde voor de Regeering te verzoeken voor het doel een renteloos voorschot van *f* 2000.— toe te staan, te restitueeren vóór 1 Augustus 1906, en verder eene reductie van 50% op de lijnen der Staatsspoorwegen in Ned.-Indië voor het vervoer van inzendingen bestemd voor of afkomstig van deze Pakan Malam.

Dit verzoek, bij rekest van het Comité ddº. 12 April herhaald, vond een gunstig onthaal en werden bij Regeeringsbesluit van 25 Mei 1906 Nº 19 het voorschot en de gevraagde reductie der vrachtprijzen toegestaan, met bepaling ten aanzien van het voorschot: dat dit bedrag zou worden terugbetaald uit de door verhuring van standplaatsen en het heffen van entrée van de bezoekers der jaarmarkt-tentoonstelling te ontvangen gelden; dat een deel van het toegestane bedrag moest worden beschikbaar gehouden voor een te houden pluimvee-tentoonstelling, welker regeling zou moeten geschieden in overleg met den Gouvernementsveearts ter plaatse; dat verder na afloop der Pakan Malam daarover een verslag zou worden uitgebracht aan den Directeur van O. E. N., die zal beslissen of het door den druk openbaar zal worden gemaakt.

Den 21en April werd aan de Koninklijke Paketvaart Maatschappij verzocht op hare booten vermindering der vrachtprijzen te verleenen, terwijl bij schrijven van 30 April d.a.v. Nº 394/26 aan den Hoofdagent dier maatschappij nog verzocht werd in het belang van het verkeer en de Inlandsche welvaart te willen medewerken aan opkomst van Java-publiek door de passagekosten op de booten die den 5en Juni van Batavia naar Padang, en den 18en Juni van Padang naar Batavia zouden vertrekken, belangrijk te verlagen; behalve dat dit eene zeer aardige gebeur-

tenis zoude zijn, ook voor de ontworpen „Pakan Malam" eene goede reclame, meenden wij te kunnen veronderstellen, dat velen van deze goedkoope reisgelegenheid in de Pinkstervacantie zouden gebruik maken om de wondermooie Padangsche Bovenlanden, die nagenoeg niet door Java-publiek bereisd worden, te komen zien.

Den 9en Mei werd van den Hoofdagent een telegram ontvangen luidende: „Goederen Pakan Malam vijftig procent vrachtreductie, retour passage tegen tarief enkele reis".

Het is hier de plaats de Paketvaart Maatschappij voor dezen steun dank te zeggen; was deze gunstige beslissing het Comité zéér aangenaam, bijzonder groot was de indruk ervan op de Inlandsch hoofden die daaruit zagen, dat zelfs „o e r a n g g a d a n g d i p o e l a u D j a ŏ" („orang besar di poelau Djawa") wilden helpen en steunen.

Intusschen had de Resident der Padangsche Bovenlanden na gevraagde en bekomen toestemming van den Gouverneur bij besluiten van 4 Mei nos. 1735 en 1736 toegestaan het aanleggen en houden van twee loterijen respectievelijk van vee en artikelen van nijverheid elk tot een geldswaarde van *f* 1000.—.

Had de Resident zijne ambtenaren den 28en April reeds officieel bekend gemaakt met de a.s. Pakan Malam en hen opgewekt tot medewerking, den 30en Mei richtte deze hoofdambtenaar tot hen nog een schrijven waarin ZHEdGestr. uiteenzette dat hij ongaarne zoude zien dat deze gelegenheid voor Inlandsche hoofden en ambtenaren om kennis te maken met diverse zaken van nuttige strekking, voor hen ongebruikt zoude voorbijgaan, waarom hij verzocht die hoofden en ambtenaren aantemoedigen, althans geenszins te belemmeren, om met verlof naar Fort de Kock te gaan ter gelegenheid van de „Pakan Malam", de eerste van dien aard op Sumatra.

Een verzoek aan den Hoofdingenieur, Chef der S. S. S., om gedurende de Pakan Malam-dagen het gewone tarief op treinen van en naar Fort de Kock te verlagen, kon niet worden ingewilligd, doch werd al het beschikbare materieel op de baan

gebracht voor extra-treinen. (Hier zij medegedeeld dat in de maand Juni 1906 op de lijn 12.885 reizigers meer werden vervoerd dan in de vorige maand, met eene meerdere opbrengst van *f* 9676,62, waarmede record gemaakt is).

Het spreekt vanzelf dat ondergeteekende zich in de eerste plaats in verbinding had gesteld met den Controleur JASPER te Soerabaja, hem verzoekende den 14^en^ April bij de opening der „Pakan Malam" aldaar (6 Mei) reclame te willen maken voor de „Pakan Malam" hier, en verder hulp en steun te willen verleenen; een gunstig antwoord werd hierop ontvangen, en — zooals wel verwacht werd — vormden de inzending van dezen ambtenaar („toko Tontonan" enz.) en de verkoopplaatsen der door zijne tusschenkomst opgekomen nijveren belangrijke en veelbezochte plaatsen op de Pakan Malam.

Programma. Het programma der feestweek 9 tot 17 Juni 1906 luidde als volgt:

9 Juni. Te 8 uur v. m. Feestelijke opening en optocht naar het oude Fort: „de Kock". Tentoonstelling en bekroning van vee. (De pluimvee-tentoonstelling duurde even lang als de „Pakan Malam"). Trekking veeloterij.

10 Juni. Volks-sportfeesten op het Pakan Malam-terrein.

11, 12 en 13 Juni. Feestdagen der Fort de Kocksche Wedloopsocieteit; verreden werden de Minangkabau-beker (ren) en de Sumatra-beker (harddraverij), beide door Minangkabausche zilversmeden vervaardigd.

14 Juni: Algemeene bijeenkomst in het café restaurant „De Poort van Agam".

16 Juni. Vendutie van onverkocht gebleven kunstvoorwerpen, landbouwgereedschappen enz.

17 Juni. Bekroning van ingezonden foto's; groote tambola van batik's enz. In den na-avond optocht met muziek en flambouwen en daarna tot sluiting: Vuurwerk.

De Muziek- en Tooneelvereeniging „Agam" en de Tooneelver-

eeniging „Eigen Zorg" luisterden verder door opvoeringen eenige avonden op, terwijl de Societeit „Belvédère" aan een ieder gastvrijheid verleende.

Reclame. Was reeds door artikelen in verschillende dagbladen bekendheid gegeven aan de te houden „Pakan Malam", ook bij de bevolking werd reclame gemaakt door het verspreiden van strooibiljetten, en werd ze bekend gemaakt met het doel dezer jaarmarkt-tentoonstelling en het voornemen (zie tweede zinsnede) ieder jaar eene dergelijke jaarmarkt te houden.

De aanhef van dit biljet, vooral verspreid onder de Maleische schoolkinderen, luidde:

PAKAN MALAM
di Boekit Tinggi 9—17 Juni 1906.

Pada katika barpatjoe koeda di Boekit Tinggi (12 dan 13 hari boelan Juni) akan di-adakan Pakan Malam, sadjaq poekoel 8 pagi sampai poekoel 12 malam, akan maramikan dan mandjadikan parniagaän, akan mamparhaloes parboeatan dan kapandaian oerang nagari dan manjampornakan pamaliharaän taranaq dan sakalian tanam-tanaman,

dan lagi akan mamoeliakan dan mamparhalatkan paringatan mandirikan benteng jang barnama Fort de Kock di Boekit Tinggi, tjoekoeplah 80 tahoen lamanja.

Moedah-moedahan Pakan Malam itoe mambari faidah dan mandjadi kasoekaän oentoeq oerang nagari, soepaja tiap-tiap tahoen boelih di-ramikan djoega.

Tien dagen vóór de opening bleek het noodig grootere bekendheid te geven aan den vastgestelden toegangsprijs.

Het bleek namelijk dat zich het gerucht verspreid had, dat de toegangsprijs minstens *f* 0.50 zoude bedragen en men bij het uitgaan ook zou moeten betalen!

Persoonlijke toespraken op den daarop volgenden pasardag tot met dat doel op verschillende punten verzamelde pasar-

Dipindai dengan CamScanner

vrouwen, welk voorbeeld door eenige larashoofden gevolgd werd, hadden voor den omtrek van Fort de Kock voldoende uitwerking; maar daar het praatje reeds veel verder verspreid was, werden nogmaals strooibiljetten rondgezonden en groote reclameborden langs de spoorlijn in de sawah's opgesteld waarop de toegangsprijs van één cent werd bekend gemaakt.

Men zeide aanvankelijk dat die praatjes rondgestrooid waren door handelaren die concurrenten buiten het Pakan Malam-terrein wilden houden, maar later bleek dat zij uitgingen van eenige ontevredenen van Koerai, het landschap waarin Fort de Kock ligt, vroeger een op zichzelf staand district maar door het Gouvernement met de laras Banoe Hampoe tot één vereenigd; welke ontevredenen nog steeds hopen op herkrijgen van zelfstandigheid, en die telkens willen toonen dat zij er ook nog zijn, al houdt het bestuur geen rekening met hen.

Bezoek. Het weder veranderde eenige dagen voor de opening en vielen er zware regens, zoodat met wit tufzand en sintels het terrein begaanbaar moet worden gehouden, terwijl de noodige afwatering gemaakt werd om de met atap roembia gedekte loodsen en tenten.

Op verzoek der bevolking werd een beroep gedaan op eenige „knappe" regenbezweerders en deden die hun best („manjarang hari") maar veel mocht het niet helpen!

Vooral voor de te houden races zag het er hopeloos uit.

Na Zondag middag 10 Juni hield echter de regen op, Maandag was het droog en de racedagen hadden het fraaiste weder ter wereld, zoodat dan ook de Pakan Malam op die dagen, het grootst aantal bezoekers telde.

Maar Donderdag viel de regen weer neer en bleef het zoo: de regenbezweerders hadden dus, zeide men, slechts voor de races goed weer kunnen verkrijgen!

Niettegenstaande het dus eigenlijk slechts drie dagen goed weer was, bedroeg de recette *f* 1912.93, zoodat het aantal bezoekers ver de schatting overtrof.

Ongetwijfeld had bij gunstiger weder nog op vele duizenden meer kunnen worden gerekend, maar het verkregen cijfer is reeds een bewijs, dat de „Pakan Malam" gepakt heeft, niettegenstaande het iets geheel nieuws was en daarom door den conservatieven Inlander nog niet bemind, en dat wij vol vertrouwen kunnen zeggen, dat zij succes heeft gehad en getoond heeft levensvatbaarheid te hebben.

Nabetrachting. De straks volgende verslagen der verschillende afdeelingen mogen een overzicht geven van wat deze eerste Pakan Malam geweest is.

Zij zullen de overtuiging geven, dat deze jaarmarkt-tentoonstelling, in te korten tijd voorbereid, de eigenschappen heeft van een beginneling: onvolmaakt te zijn en van betrekkelijk geringen omvang. Maar al moest het geheel ook op bescheiden schaal weergeven wat eene goed voorbereide jaarmarkt-tentoonstelling kan zijn, het is een begin, een goed begin geweest.

En in vereeniging met de tentoonstelling van Landbouw en Veeteelt, is er veel opvoedende kracht van uitgegaan; dit is gebleken uit allerlei aanvragen van elders naar: adressen van landbouwwerktuigen en -produkten, naar produkten en gewassen hier groeiend en tentoongesteld, naar vlechtmodellen, weefpatronen enz.

Er zijn weet- en nieuwsgierigen schuw te voorschijn gekomen uit hunne bosschen; er waren bezoekers, die 150 K.M. en verder kwamen wandelen om dat nieuws eens te komen zien; er waren er die zich verbaasden over veel, maar ook, die zeiden dat zij daar ginds mooiere produkten nog hadden dan hier te zien waren, ... wacht maar eens, volgend jaar!

In de Landbouw-loods vocht men om de door de Vereeniging Ooftteelt gezonden vruchten en tjangkokan's; SCHLIEPER & Co. en VAN DER LINDE en TEVES, maakten goede zaken, de batiks (vooral de goedkoopere), de Palembangsche kantwerken vlogen van de hand, en zoo werden al spoedig gaten geslagen in den voorraad der verkoopplaatsen in de groote pasarloods.

De „Pakan Malam" heeft waarlijk voldaan; de bevolking heeft bij monde harer hoofden gezegd dat men hoopt dat zij telken jare terug zal keeren; dat vooral steeds een ruime plaats moet worden gegeven aan landbouw en aan veeteelt, dat men de hier nog onbekende ambachten er takken van nijverheid wil zien uitoefenen, dat met name het batikken aanschouwlijk moet worden vertoond.

Het Pakan Malam comité is dan ook bestendig verklaard, en het is het ernstig voornemen de volgende jaarmarkt goed voor te bereidèn. Fort de Kock, de schoone hoofdplaats der Padangsche Bovenlanden en als zoodanig daarvan het centrum geworden, het middelpunt trouwens van de dichtstbevolkte streken met eene nijvere en bemiddelde bevolking, is de aangewezen plaats tot het houden dezer jaarmarkt-tentoonstelling.

Niet alleen is men hier in het midden van een groot afzetgebied voor Westersche produkten en van eene bevolking, die rijp is voor ontwikkeling en die in staat is zich middelen tot verbetering van den toestand, van landbouw en nijverheid aan te schaffen, zij het ook niet in ééns dan toch langzamerhand; bovendien is Fort de Kock door de heerlijke temperatuur en het gezond klimaat (925 M. boven zee), de prachtige omstreken die met het natuurschoon van welk bergland ook kunnen wedijveren, een uitgezochte plek voor reizigers, bezoekers van elders, die van daaruit gemakkelijk uitstapjes kunnen maken in de Padangsche Bovenlanden, in hun geheel bekend als een der schoonste berglanden ter wereld.

Verder is voor de bevolking zelf een niet weg te cijferen factor: het houden der jaarlijksche races, die, zooals reeds gezegd werd, tot een nationaal feest zijn geworden. Het zal dan ook altijd zaak zijn de Pakan Malam te houden in de week waarin de races vallen, onderling overleg te plegen dus, waar het geldt eene zaak, die zoozeer de belangen der Inlandsche bevolking raakt.

Maar er is nog meer noodig.

Waar in de meeste streken de bevolking slechts de bestuurs-

Dipindai dengan CamScanner

ambtenaren kent en heeft als eenigen Europeaan, als eenig voorbeeld dat het Gouvernement haar stelt van het „overheerschende ras", daar is ook alle hoop op hen gevestigd om samen te werken tot het goede doel, om de bevolking op te wekken deel te nemen aan of in ieder geval op te gaan naar de jaarmarkt, een der nuttigste hulpmiddelen tot ontwikkeling en vooruitgang, waar men z i e n kan, wat beter en nuttiger en mooier is dan wat men heeft.

L. C. WESTENENK.
Voorzitter van het Comité.

VERSLAG

VAN DE

1E AFDEELING: „VERKOOP" DER EERSTE PAKAN MALAM TE FORT DE KOCK.

De eerste zorg dezer afdeeling was naar verschillende zijden te schrijven met verzoek om toezending van goederen. Van de meesten der aangeschrevenen werd toezegging ontvangen om een en ander te zenden; enkele weigerende antwoorden bleven echter niet uit, daar men de aanvraag te laat had ontvangen om haar nog te kunnen nakomen. De volgende keer zullen de uitnoodigingen en opwekkingen tot inzending eerder moeten afgaan, ten einde zooveel mogelijk alle gewenschte soorten van verkoopartikelen toegezonden te krijgen.

Voor de uitstalling der goederen kreeg de afdeeling de beschikking over den hoofddoorgang van de groote ijzeren markthal. De inkomende goederen waren ten deele door de afdeeling aangekocht, ten deele werden ze voor rekening der vervaardigers door de afdeeling ontvangen en ten verkoop aangeboden. Alle deze goederen nu werden in genoemden, net versierden hoofddoorgang ondergebracht. In de zijgangen vonden diegenen plaats, welke zelf voor den verkoop hunner goederen zorg droegen op daartoe ingehuurde plaatsen en eindelijk vonden sommige, van verre met hun eigen waren gekomen kooplieden, een kosteloos onderkomen in enkele kramen, gebouwd vóór de groote markthal, alwaar mede ruimte beschikbaar werd gesteld voor de door den Controleur Jasper gezonden goederen.

Vertrouwde en genoegzaam ontwikkelde Inlanders werden

met den verkoop belast en voor de nachten werden wakers aangesteld.

Elken avond ging, zooveel mogelijk naar beurtregeling, één van de bestuursleden der afdeeling rond bij alle verkoopers, uitgezonderd bij hen, die met eigen goederen gekomen waren, om de door hen ontvangen gelden en geldswaarden op te halen; hiervan werd geregeld boekgehouden en aan 't eind van de Pakan Malam werd daarvan aan de inzenders het hun toekomende overgemaakt. Voor de onkosten die op de onderscheidene inzendingen van goederen vielen, als daar waren de verkoopers- en bewakersloonen, verlichting enz. werden de prijzen der afzonderlijke artikelen met 30% verhoogd. De afdeeling werd elken morgen om 7 uur geopend en 's avonds om 11 uur gesloten. Op de beide racedagen bleven de kramen en andere verkoopplaatsen waar het Comité rechtstreeks bemoeienis mee had, des morgens gesloten. De verlichting was zeer voldoende; gasoline lampen toch verspreidden overal een helder licht. Gestolen is er zoo goed als niets, wat nu duidelijk getuigt voor den goeden geest die ook onder het Inlandsch publiek en personeel heerschte en voor de goede zorgen van het Comité.

Het was moeilijk alle loten der voor deze afdeeling toegestane loterij geplaatst te krijgen. De Maleier toch wil wel een kansje wagen in een loterij met groote prijzen, vooral als er paarden, vee, wagens of tuigen te winnen zijn, maar voor voorwerpen van nut en smaak loopt hij liever niet de risico van een „niet" te trekken. Daar het echter mocht gelukken vele en mooie prijzen voor deze loterij aan te koopen, waren toch per slot alle houders van loten tevreden, terwijl de netto opbrengst *f* 400.— bedroeg.

De afdeeling „verkoop" trok steeds het meerendeel der bezoekers tot zich. De groote markthal met hare sobere doch, zooals gezegd, nette versiering noodigde tot kijken uit en waarlijk, er was heel wat te zien, vooral voor hen, die nog nooit verder dan deze Kust waren geweest.

Het ter hoofdplaats Fort de Kock vervaardigde

mandewerk vond veel koopers: 't was dan ook keurig afgewerkte waar.

S o e r j a S o e m i r a t was minder gelukkig met zijn inzending; niet dat op de gezonden artikelen iets viel aan te merken! Integendeel: alles zag er even keurig en goed afgewerkt uit, de zinken en blikken voorwerpen, het schoenwerk, de vouwstoeltjes, 't rustbed, tuinameublement, badkuip, gymnastiekwerktuigen. Doch voor het kostbaarste van de inzending: zadels, paardenhoofdstellen, harnachementen, bendytuigen, daagden geene koopers op; men is hier nu eenmaal gewend dergelijke zaken bij de firma KAMERLING te koopen en wil daar wel eens van afwijken, maar alleen als dergelijke artikelen van dit soort zijn te bemachtigen tegen een spotprijs. Voor een volgende Pakan Malam wordt toch weer gehoopt op eene inzending van Soerja Soemirat, doch dan van kleine, goedkoopere voorwerpen.

De bekende n a g a r i K o t o G a d a n g van de laras IV Koto (onderafdeeling Oud-Agam) had allerlei maaksel uit de Bovenlanden bijeengebracht. Er was veel fraais te zien in weefsels, goud- en zilverwerken, als modellen van huizen, molens enz., verder sigarenkokers, hoedenspelden, buikbanden, kabajaspelden, koperwerk enz. Een en ander mocht evenwel niet de aandacht trekken die het verdiende, omdat het voor 't meerendeel der bezoekers niets nieuws was.

De f i r m a A. BINKHORST, de Fort de Kocksche boekhandel en drukkerij, stalde alles uit wat het onderwerp van haar bedrijf uitmaakt, dus ook schrijf- en kantoorbehoeften, prentbriefkaarten, enz.

De groote toeloop had, alle dagen van den Pakan Malam door, de étalage van M e j u f f r o u w HAIGHTON (P e k a l o n g a n). De afdeeling kocht er voor hare loterij voor een *f* 600.— sarongs, kain pandjangs, tafelloopers enz. en Mejuffrouw HAIGHTON zelve zond zeer fraaie wandversieringen, bestaande uit gebatikte voorstellingen uit de oud-Javaansche heldendichten en eenige kleedjes. Deze uitstalling werd letterlijk bestormd, de verkoop was schitterend. Hoewel hier de 30% extra mede geheven werd, was

er toch maar één roep over de goedkoope prijzen. Er worden hier nl. enorme sommen besteed voor van Java geïmporteerde batiks en de Pakan Malam heeft bepaald ook in dit opzicht ten goede gewerkt; men leerde nu de waarde kennen, die een en ander daar ginds heeft.

De vroolijke kleuren van het Pekalongan-weefsel trokken den Maleier aan, terwijl de ernstige, veelal sombere tinten der Jogjasche patronen geen indruk op hem maken. Vandaar dat de prachtige inzending van M e j u f f r o u w VAN LAWICK VAN PABST (J o g j a k a r t a) niet tot haar recht kwam. De dodots en kains, zooals die door den Sultan en de Ratoe gedragen worden, mogen op Java reeds daarom alleen de aandacht trekken, de niet van vorsten wetende Maleier voelt daar niets voor. De dure doepa en minjaq djebat tusschen al de kostelijke doeken verspreid, ging hij hoofdschuddend voorbij, niet gewend als hij is om geld uit te geven voor zijns inziens nutteloze voorwerpen. Bedak kan hij in de kou ontberen, en een hoofddoek draagt hij gekleurd: liefst in 't blauw, gebatikt. De Europeanen waardeerden deze inzending zeer, maar de sarongs waren hun te duur en konden geen aftrek vinden in een land, waar ten gevolge van de frissche temperatuur de gewoonte niet heerscht er fraaie sarongs en kabaja's op na te houden om mee uit te gaan. Bezoekers uit warme plaatsen maakten, dat Mejuffrouw VAN LAWICK VAN PABST toch nog verkocht: de goedkoopere sarongs en kains trouwens, vonden ook bij anderen nog eenigen aftrek.

Van Pajakoemboeh waren hoofddeksels gekomen met gouddraad en kralen bewerkt, mandewerk, matten enz., vlechtsters van mandjes en matten lieten het publiek zien, hoe zij hare voorwerpen vervaardigen. Men had ook getracht batiksters van Java hierheen te krijgen, doch dat was afgestuit op den korten tijd van voorbereiding. Een volgend jaar hoopt men hierin gelukkiger te zijn.

De laras Siloengkang der onderafdeeling Sawah Loento was vertegenwoordigd door fraaie weefsels, die zeer de aandacht trokken der vreemdelingen. Zoo kocht een firma van een

Dipindai dengan CamScanner

Duitsche weverij er heel wat van op, met het doel te trachten er een importartikel voor zijn vaderland van te maken. Hij verzekerde, zelden zulke keurige uit de hand geweven kleeden te hebben gezien.

De laras Soengai Poear der onderafdeeling Oud-Agam was natuurlijk ook present en stelde voor verkoop ten toon: wapens, waaronder met goud en zilver ingelegd, kampir sirih met goud en zilverdraad, en zijn oud-koperwerk als: tabaksdoozen, ketels, lampen, sirihstellen. Langzamerhand zijn de oude koperen voorwerpen van kunstwaarde reeds zoo ongeveer opgekocht, maar toch was er nog menig kunstjuweeltje van vorm en lijn te bemachtigen.

De l a r a s B a n o e H a m p o e der zelfde onderafdeeling zond oude weefsels van *f* 100.— en meer, die wel veel bekijks hadden, maar geen koopers vonden.

De l a r a s T j a n d o e n g der zelfde onderafdeeling was mede waardig vertegenwoordigd met zijn gantoeng (etensdeksels) paardenhaar en gouddraad, zeer fijne renda[2] (kanten), zijden feestkleederen met goud en zilverdraad doorweven, spreien met allerlei figuren (draken enz.) in gouddraad geborduurd. Doch de Maleiers wilden op de Pakan Malam uitsluitend zien, wat ze nog niet kenden en hadden dus meer oog voor wat van dezen of genen overwal kwam dan voor de hun reeds welbekende bovenlandsche kunstwerken.

Uit de a f d e e l i n g B a t i p o e h e n X K o t o kwam eene inzending van vogelkooien, goud- en zilverweefsels, bantal gadang (staatsiekussens, bij huwelijk in gebruik) met gouddraad en kralen bewerkt, en het hoofd van dat bestuursressort zond fraai tarawang-werk (weefsels, a jour bewerkt door uithalen van draden en vereeniging der overblijvende tot figuren.

De Padangsche Apotheek te Padang had eene keurige uitstalling van toiletartikelen, reukwerken, sigaren, diverse dranken, stroopen enz.

Door een hier woonachtigen Inlander uit Buitenzorg werden de aan bezoekers van het station aldaar welbekende nagemaakte

Dipindai dengan CamScanner

dieren (torren, kevers, hagedissen, enz., voorts modellen van Soendasche huizen, Bogorsch speelgoed en van daar afkomstige modeldoozen van alle in gebruik zijnde gereedschappen, verkocht. Er werd veel naar gekeken, vooral door de Maleiers, en de verkoop dezer voorwerpen was niet onbevredigend.

Palembangsche kant en lakwerk waren voor rekening der afdeeling aanwezig. Deze artikelen werden niet alleen bewonderd, doch ook snel verkocht, terwijl de Palembangers, die buitendien op eigen gelegenheid waren gekomen met kisten vol kant, sarongs, loopers, zakdoekjes enz. ook goede zaken maakten. Ze verkochten hunne waar duurder dan de afdeeling, niettegenstaande de verhooging der prijzen met 30%.

De mandjes, waaiers, doozen, korfjes enz. van „akar wangi" uit Wonosobo vonden eveneens veel aftrek en waren weldra in 't bezit van het kooplustige publiek.

Uit de afdeeling Koeningan der residentie Tjirebon kwam van Mevrouw de weduwe Kapitein A. J. E. van Dugteren, geboren H. G. G. Cannaerts eene alleraardigste bezending beschilderde pajongs, wandelstokken en goedkoope huishoudelijke artikelen. Na twee dagen was dit kraampje uitverkocht, vooral de doelmatige, hier onbekende voorwerpen in de huishouding waren in minder dan geen tijd weggehaald.

Jammer dat geene zoogenaamde „kain boegis" uit Makasar waren gezonden. Wel was aan een bestuursambtenaar ter plaatse geld er voor gezonden en hulp voor de toezending gevraagd, maar tot lang na den afloop der Pakan Malam bleef men op eenig bericht zijnerzijds wachten. Een volgend jaar zal in de eerste plaats moeten worden gezorgd voor een grooten voorraad van die hier bij uitstek gewilde kain[2].

Wel waren er fraaie doozen van gekleurd stroo en weefsels uit Zuid-Celebes met de bezending van den Controleur Jasper mee gekomen. Evenzoo ontpakte men uit diens kisten zeer kostbare zijden tafelloopers uit Batoe Bahara, modellen van gamelans van Modjosari, snijwerk van Raden

Adjeng Roekmini uit Japara, lederwerk uit Jogja, matten van Bawean, krissen uit Kediri.

Verder was door de zorg van genoemden Controleur de toko Tontonan met eene keurige collectie geciseleerd koper aanwezig, dit had veel aftrek en werd zeer bewonderd; men kende dat hier nog zoo niet.

En de Inlander Moenasan deed zijn ter Pasar Malam te Soerabaja verworven goeden naam alle eer aan; hij kwam zijn eigen artikelen verkoopen: houtsnijwerk, sarongs, zilveren speldjes, enz., enz. Hij deed alles van de hand.

De Maatschappij tot voortzetting der zaken Van der Linde en Teves zond een groote keurverzameling machines, allerlei soort landbouwwerktuigen en gereedschappen in, welke werd uitgestald in een aardig hoefijzervormig paviljoen. Behalve dat zij alle kosten voor heen- en terugzending, dit laatste natuurlijk alleen van de onverkocht gebleven artikelen, voor hare rekening nam, steunde zij het Comité door een flinke bijdrage in geld en eene retourcommissie voor hetgeen verkocht werd. De nieuwsgierigheid van den Maleier voor de hem meerendeels nog nieuwe werktuigen was groot, maar zijn kooplust liet nog te wenschen over, omdat evenals overal elders de landman behoudend van aard is en alles wat hem vreemd is, met zekeren argwaan beschouwt. Vooral de zware, diepe voren makende Hindostan-ploegen konden hem in 't geheel niet bekoren. Niettemin kan de verkoop zeer bevredigend genoemd worden en was zij belangrijker dan die bij de kraam van Carl Schlieper. Deze laatste bekende Duitsche firma in ijzerwaren zond haren Bataviaschen vertegenwoordiger met een ruime collectie monsters van gereedschappen naar de jaarmarkt, en toonde daarmede eveneens haar belang zeer goed te begrijpen. Hoewel deze collectie niet dien omvang had als die van Linde-Teves, trok zij eveneens de aandacht van het Inlandsche publiek en betoonde zich de vertegenwoordiger over de resultaten zeer tevreden.

Het vlechtwerk en de matten en sigarenkokers uit de onder-

afdeeling Singkaraq (Tanah Datar) waren bezienswaardig. Er werd echter niet veel van verkocht.

In de zijgangen der markthal hadden allerlei Inlanders plaatsen gehuurd, waar wel geen onbekende zaken op 't tapijt kwamen, maar toch heel wat omging, dank zij een doorloopend druk bezoek van hunne archipelgenooten.

Over het algemeen waren het bezoek aan en de omzet in de afdeeling „verkoop" van zeer voldoenden aard. De afdeeling sloot met een voordeelig saldo van *f* 500.— met inbegrip van de opbrengst der loterij, en de totaal indruk der bezoekers was „er viel veel moois, nuttigs en onbekends te zien". Bij het einde der Pakan Malam werd van de aan de afdeeling toebehoorende goederen, die onverkocht gebleven waren een tombola zonder nieten gehouden. Eene vendutie van de onverkocht gebleven voorwerpen, die het eigendom der inzenders waren gebleven doch door hen niet werden terugverlangd, besloot deze eerste en zeer zeker welgeslaagde poging om tusschen Westkust en overig Oost-Indië betrekkingen van velerhanden aard aan te knoopen, ten rechtstreekschen voordeele in de eerste plaats der inboorlingen van het aloude Alam Minangkabau.

Het bestuur der I[ste] afdeeling:
G. A. N. SCHELTEMA DE HEERE,
Voorzitter.

A. BARTHÉLEMY,
Secretaris.

VERSLAG

VAN DE

2E AFDEELING: „LANDBOUW EN VEETEELT" DER EERSTE PAKAN MALAM TE FORT DE KOCK.

V e e t e e l t w a a r o n d e r P l u i m v e e. In het geheel werden aangevoerd 166 stuks hoornvee en 80 stuks pluimvee.

Hiervan waren:

55 Ossen,
36 Koeien,
41 Stieren,
16 Karbouwestieren,
1 Karbouwekoe,
5 Geiten en Bokken en
12 Schapen.

Van Pluimvee had men het volgende ingezonden:

12 Leghorns,
7 Langkans-kuikens,
4 Kapoenen,
42 Kippen van Inl. of twijfelachtige rassen,
7 Kalkoenen,
2 Eenden en
6 Eenden-kuikens.

De O s s e n waren allen door Inlanders of daarmee gelijkgestelden ingezonden. Uitgeloofd werden 5 geldprijzen met diploma's, terwijl aan de niet bekroonden ter aanmoediging eene kleine vergoeding (25 cent) voor moeite en kosten werd uitgereikt.

Dipindai dengan CamScanner

Van de Koeien was een exemplaar het eigendom van een Europeaan, die echter geen bekroning kon verwerven, omdat de koe niettegenstaande vele goede eigenschappen als trekdier, bijna alle vrouwelijke eigenschappen miste. Aan de inzendingen van Inlanders werden 3 prijzen uitgereikt; de bekroonde dieren waren alle zonder uitzondering mooie exemplaren.

Twee der Stieren behoorden aan Europeanen, de vorige aan Inlanders. De beide exemplaren der Europeanen, alsmede 3 der Inlanders werden bekroond, de laatste ook met geldprijzen. Deze beesten overtroffen ver de verwachting die men er van had.

De Karbouwestieren behoorden allen aan Inlanders, aan wie drie prijzen als boven werden uitgereikt. Een dezer karbouwen was een prachtexemplaar.

De eenige opgekomen Karbouwekoe kon slechts den 3^{en} prijs met de daaraan verbonden geldprijs verwerven. Zij behoorde aan een Maleier.

Bij deze inzendingen, nl. van de Karbouwestieren en Koeien, had men een betere opkomst kunnen verwachten. Eenige medewerking van Inlandsche hoofden zal een volgende keer hier bij noodig wezen.

Zij hebben waarschijnlijk wel eenige moeite gedaan om ossen, stieren en koeien te doen brengen maar aan de karbouwen niet gedacht.

Een mooie Bengaalsche Geit behoorde aan een Europeaan; de overige waren Inlandsche inzendingen. Aan de Bengaalsche Geit en aan drie der Inlandsche inzendingen werden prijzen uitgereikt, aan de laatsten ook de daaraan verbonden geldprijzen. Ook hier was het aantal inzendingen beneden verwachting gebleven.

De eenige inzending schapen bestond uit eene kudde Merino's van den Controleur Lulofs, waaraan 3 prijzen werden uitgereikt.

De inzendingen Pluimvee bleven ook ver beneden verwachting.

Bekroond werden met diploma's de volgende inzendingen van Europeanen; een Leghorn-hen van den Heer W. F. Simon te

Pajakoemboeh met den 1^en^ prijs; Langkans-kuikens van idem met den 2^en^ prijs; een Leghorn-haan van den Heer J. v. LEEUWEN te Fort de Kock met den 3^en^ prijs.

De inzendingen van Inlanders werden bekroond met geldprijzen en diploma's en wel:

een Leghorn-hen 1^e^ prijs;

een idem 2^e^ prijs;

een Inlandsche kip met 26 kuikens 3^e^ prijs.

Verder werd uitgereikt een 3^e^ prijs aan een bastaard manilla-eend.

Het oorspronkelijk idee was, dat het pluimvee gedurende de geheele Pakan Malam ter bezichtiging zou blijven. Het bleek echter dat velen reeds den eersten dag hunne inzendingen terug namen. Een geheel afgesloten loods zal een volgende maal minder personen afschrikken hun pluimvee ter bezichtiging te stellen.

Eieren. Ook de inzending Eieren bleef ver beneden de verwachting nl.

Slechts twee inzendingen Kippeneieren en drie inzendingen Eendeneieren. Van de inzending kippeneieren die den 1^en^ prijs mocht verwerven wogen de eieren gemiddeld 46,9 gr. per stuk; de 2^e^ prijs werd toegekend aan eieren die gemiddeld 45,2 gr. wogen.

De bovengenoemde inzendingen Eendeneieren wogen respectievelijk: 78 gr., 73 gr. en 72,5 gr. gemiddeld per stuk, aan welke inzendingen allen een prijs, bestaande uit een diploma en een geldprijs, werden uitgereikt.

Landbouw. Op Landbouwgebied zijn de volgende inzendingen gedaan:

a. Werktuigen enz.

1^e^. Van V. D. LINDE en TEVES te Semarang eene geheele loods

met Landbouwwerktuigen, waaronder een suikerrietmolen in werking, verder djagoengmolens, pelmolens, oliepersen, tapiocamolens enz.

2e. Eene verzameling Landbouwwerktuigen; inzending van de firma CARL SCHLIEPER te Batavia.

3e. Modelletjes op verkleinde schaal van:
een kammachine,
een afroommachine,
een stroohakmachine en
een zaadsorteermachine.
inzendingen van het Technisch Bureau „Rust Roest" te Batavia.

4e. Een Alambie (destilleertoestel tot verkrijging van aetherische oliën); inzending van de Padangsche Apotheek.

5e. Melkfleschen met sluiting (tegen vervalsching); inz. Landbouwonderneming „Oedjoeng Karang" te Padang.

6e. Een aantal z.g. „Taboeng-Kopi"; inz. Larashoofd Tjandoeng.

b. Modellen op verkleinde schaal.

7e. Eene geheele Javaansche desa bestaande uit 7 verschillende huizen, met landbouwwerktuigen en vischtuig; inz. Controleur BERETTY te Bodjonegoro.

8e. Eene Bovenlandsche Kampong van verschillende Maleische inzenders (IV angkat).

9e. Bovenlandsche huizen; inz. van T. L. Tjandoeng.

10e. Een model van een kalkbranderij; inz. T. L. Kamang.

11e. 3 modellen van Kintjirs (waterwielen) van verschillende Maleische inzenders.

12e. Een toestel in den vorm van een geweer om wilde dieren te dooden; inz. van het Larashoofd van Tilatang.

c. Aanschouwelijke Voorstellingen.

13e. Eene loods waar de Gambir-bereiding tot in alle bijzonder-

heden te zien was; inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

14e. Een idem voor de Klapperolie; inz. de Heer W. F. SIMON te Pajakoemboeh.

15e. Een idem voor de Anausuiker (Arensuiker); inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

16e. Een loods met verbeterde rietmolens in werking; inz. de Padangsche Handelmaatschappij en de Heer LULOFS.

17e. Bovenlandsche Kintjir (rijstpelmolens) in werking; inz. de Ambachtsschool te Fort de Kock.

18e. Tabaksbereiders en kervers; inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

d. Land- en Tuinbouwvoortbrengselen.

19e. 4 Pikoel rijst (barèh santan); inz. SI ITAM MAKAH Laras Limboekan (Pajakoemboeh).

20e. 1 Pikoel ketan (Sipoeloet); inz. idem.

21e. Monsters zaadpadi; onderafd. Oud-Agam.

22e. 8 Monsters zaadpadi; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

23e. Een monster Mais; inz. van T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

24e. 5 Monsters Mais; inz. van den Heer K. v. LEEUWEN te Fort de Kock.

25e. Inzending Mais; inz. T. L. Banoe Hampoe, onderafd. Oud-Agam.

26e. 2 Monsters Gierstsoorten; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

27e. Een partij Aardappelen (merk Imperator); inz. Departement van Landbouw te Buitenzorg uit den Bergtuin te Tjibodas.

28e. Een partij Aardappelen (z.g. kantang Batawi); inz. T. L. Banoe Hampoe, onderafd. Oud-Agam.

29e. Een partij Oebi djalar; inz. T. L. Banoe Hampoe, onderafd. Oud-Agam.

30e. 3 Monsters ketelasoorten; inz. idem.

31e. Een partij witte boonen; inz. idem.

32e. Een monster Koenjit; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

33e. Een monster Sipadèh (gember); inz. idem.

34e. Een monster Langkoeèh (Laòs); inz. idem.

35e. Verschillende Europeesche groenten uit de Militaire groententuin te Fort de Kock.

e. Cultures.

36e. Een partij Singgalang-Koffie; inz. de Heer GERSEN te Padang Pandjang.

37e. 2 Monsters Koffie; inz. de Heer FILET te Fort de Kock.

38e. 3 Monsters Koffie; inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

39e. 30 Kolven Cacao uit de Laras Koto nan Gadang (Pajakoemboeh); inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

40e. 10 Kolven Cacao van de Laras Limboekan (Pajakoemboeh); inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

41e. Een monster gedroogde Cacaopitten (bereid door Chineezen); inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

42e. Een Vanille-plant; inz. Mej. FILET te Fort de Kock.

43e. Een monster onbereide Vanille; inz. idem.

44e. Een monster bereide Vanille; inz. idem.

45e. 500 Boekoe Tabak (Piabang) uit de Laras Baringin (Pajakoemboeh); inz. SI ABAS Pajakoemboeh.

f. Bereide Produkten.

46e. 2 Flesschen Klapperolie van Goegoeq (Pajakoemboeh); inz. de Heer W. SIMON te Pajakoemboeh.

47e. 8 Stopflesschen monsters bereide Gambir, waarvan 2 monsters bestemd voor uitvoer naar Java; inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

Dipindai dengan CamScanner

48ᵉ. 3 Pikoel Gambir uit de Laras Sarilamak (Pajakoemboeh); inz. Datoe MARADJO te Pajakoemboeh.

49ᵉ. Kalamai (Dodol) in bussen uit de Laras Koto nan Gadang (Pajakoemboeh); inz. SI DJAMIL, Pajakoemboeh.

50ᵉ. Kalamai (Jav. dodol) voor Inlandsch verbruik; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

51ᵉ. 3 Manden Batik (bereide rijst) van Koto nan Gadang (Pajakoemboeh); inz. SI DJAMIL te Pajakoemboeh.

52ᵉ. Een partij pijpjes Anau-suiker (arensuiker) van Laras Sarilamak; inz. SI ASIN, Pajakoemboeh.

53ᵉ. Een partij pijpjes Anau-suiker; inz. T. L. Tjandoeng, onderafd. Oud-Agam.

54ᵉ. Een partij Manisans en Atjars; inz. Assistent-wedono van Koepang (Oost-Java).

g. Ooftteelt.

55ᵉ. Een partij Ananassen van Gadoet; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

56ᵉ. Pompelmoezen (djeroek dalima),	inz. vereeniging Ooftteelt te Buitenzorg.
57ᵉ. Sawoe Manilla,	
58ᵉ. Ananas Bogor,	
59ᵉ. Pisang Tandoek,	
60ᵉ. Tampangs (jonge plantjes) van Pisang Tandoek,	
61ᵉ. Tjangkokans van Dyospyros Kaki,	
62ᵉ. Pisang Salai,	
63ᵉ. Salak,	
64ᵉ. Pisang Sariboe.	

65ᵉ. Een tros Pisang Moeda; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

h. Boschproducten.

66ᵉ. Boombast tot bereiding van kleurstof voor kain (Pantjolok kain); inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

67e. Bereide verfstof (Ramoean panoeloek kain) van Koto Tangah; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

68e. 2 Soorten Bamban; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

69e. 3 Soorten Rotan; inz. idem.

70e. 32 Rotansoorten; inz. Controleur S. CHAVANNES te Soeliki.

71e. 8 Fraaie en nuttige houtsoorten in blokken; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

72e. Kain Taro's (uit boombast bereid kleed); inz. idem.

73e. 36 Kati Damar Poetih van Laras Halaban (Pajakoemboeh); inz. de Heer W. STEENKAMP te Pajakoemboeh.

74e. 7 Soorten Damarhars; inz. Controleur S. CHAVANNES te Soeliki.

75e. 2 Soorten Damarhars; inz. T. L. Tilatang, onderafd. Oud-Agam.

76e. 5 Soorten Gatah; inz. idem.

77e. 4 Soorten Gatah; inz. Controleur S. CHAVANNES te Soeliki.

Opmerkingen.

De uitstalruimte der tafels bedroeg bijna 95 M². Aangezien de tijd voor de voorbereiding feitelijk te kort was, zal voor een volgende keer op minstens twee maal zooveel uitstalruimte gerekend moeten worden.

Eene catalogus der inzendingen in bovenstaanden geest en gedrukt in de Maleische taal bestemd om gratis verspreid te worden onder de bezoekers zou zeer veel nut verspreiden. De inzendingen dienen dan genummerd te worden.

De Secretaris,
G. TEUNISSEN.

VERSLAG

VAN DE

Ve AFDEELING DER EERSTE PAKAN MALAM TE FORT DE KOCK.

De V^{e} afdeeling was belast met:

1e. het begrenzen en indeelen van het terrein;

2e. het opzetten der gebouwen en de versiering;

3e. de verlichting, illuminatie en het vuurwerk;

4e. het heffen der entrée-gelden, de verhuring der staanplaatsen, enz.;

5e. het helpen handhaven der orde, veiligheid en reinheid op het terrein gedurende de Pakan Malam.

1e. T e r r e i n (zie kaart). Dit besloeg een oppervlakte van ± 35300 □ M., zijnde ongeveer het ⅞ gedeelte der totale uitgestrektheid van het Fort de Kocksche passerterrein.

Het werd aan 3 zijden omsloten door een bamboepagger van 2 M. hooge, aaneengesloten latjes, bijeengehouden door telefoondraad en aan de 4^{e} zijde door een even hooge omheining van stekeldraad. De totale lengte der omheining bedroeg 452 M.

Door de groote ijzeren passerloods, die dwars op het terrein staat, kon dit verdeeld worden in een betrekkelijk klein vóórterrein (aan de Zuidzijde, tegenover de Residentswoning) en een achter- of het eigenlijk passerterrein.

Het vóór-terrein was meer speciaal bestemd voor feesten en vermakelijkheden, voor den verkoop van uitheemsche artikelen,

voor expositie van landbouwwerktuigen en voor het aanschouwelijk voorstellen van de bereiding van sommige inheemsche producten, terwijl op het achterterrein de gewone passerkraampjes kwamen te staan met eenige vermakelijkheden er tusschen; dit laatste om de pretlievende menigte beter te verdeelen, tevens in het belang der verkoopers.

Ten Westen van de groote passerloods kreeg de afdeeling „Landbouw en Pluimvee" een plaats.

Alle verdere bijzonderheden rakende de indeeling van het terrein staan op de hierbijgevoegde kaart aangegeven.

Aan de Zuidzijde, tegenover den grooten weg van Padang Pandjang naar Fort de Kock kwam de hoofdingang met daarnevens een kleinere nood-ingang. Bewesten het vóór-terrein en uitkomende op den weg naar de Chineesche kamp werd een 3e ingang in de omheining gemaakt, speciaal voor goederen, die met pedaties moesten worden aangevoerd. Twee andere poorten, waarvan de eene op den N. W.-hoek in den weg naar het Stormpark en de andere op den N. O.-hoek in den nieuwen weg, die aldaar van den passerheuvel afdaalt, gaven toegang tot het achterterrein, terwijl alle andere in normale omstandigheden bestaande toegangen tot den passer werden afgesloten.

Bestond oorspronkelijk het plan om in de poortopeningen — behalve die in de 2e en 3e plaats genoemd — tourniquets te plaatsen met zelfregister voor de aanwijzing van het aantal bezoekers, bij nader inzien kwam men hiervan terug, omdat gevreesd werd dat, wanneer elke ingang slechts van één tourniquet voorzien werd, daardoor ten gevolge van het betrekkelijk langzaam binnenkomen een ophooping van wachtenden vóór die ingangen zou ontstaan. Rekent men, dat voor elken binnenkomende gemiddeld slechts 3 seconden tijd gevorderd wordt om het tourniquet een kwart slag te draaien en zijn toegangsprijs in ontvangst te nemen, dan zouden per uur niet meer dan 1200 personen kunnen passeeren, wat in verband met den toeloop op gewone passerdagen onvoldoende is. Door nu elken ingang van

2 tourniquets te voorzien, zou het budget belangrijk overschreden worden, wat niet raadzaam was, omdat de financieele resultaten der „Pakan Malam" à priori niet op voeten of vademen na vast te stellen was.

2e. Gebouwen. De hoofdpoort stelde een hooge balai (raadhuis) met verdieping voor in Minangkabauschen stijl, waarvan het hoofddak in 4 horenvormige punten eindigt en het voorgeveldak in één punt.

Het geheel werd opgetrokken van hout en bamboe en ingedekt met padistroo, terwijl de geveldakranden versierd werden met gevlochten of geschilderde Maleische motieven. De onderverdieping diende voor doorgang, wisselkantoor en bergplaats, de bovenverdieping voor tribune voor de comité-leden en hunne introducés.

Het geheel had na de voltooiing een typisch aanzien.

De lengte van het gebouwtje bedroeg 8 M., de breedte 4 M. en de totale hoogte 10 M.; voor de oprichting werd uitgegeven *f* 81.60.

De noodingang bestond uit een gewone opening in de omheining, de ingang voor goederen evenzoo, maar kon door een deur afgesloten worden. De overige toegangen waren voorzien van eenvoudige eerepoorten.

Alle volgende gebouwen en kramen werden van bamboe opgetrokken, zonder bevloering, met omwanding van tadir (Javaansch: kèpang, Soendaneesch: bilik) en atappen dak (atap roembia).

Ten behoeve van de IIe afdeeling (Landbouw en Veeteelt) verrezen op het vóór-terrein:

a. een tentoonstellingslokaal van 18 bij 12 M.;
b. een hok met volièregaas voor pluimvee, met verdieping en verdeeld in 88 vakken;
c. een loods voor gambirbereiding;
d. een loods voor anau-(arèn)suikerbereiding;
e. een loods voor klapperoliebereiding.

Voor rekening van de I^e afdeeling (Verkoop) werden opgericht, eveneens op het vóór-terrein:

f. een hut voor Paja Koemboehsche pottenbakkers;

g. een kraam voor weefsters van Koto Gadang;

h. een kraam voor Djambische wevers, die echter niet kwamen;

i. een lange kraam voor de „Toko Tontonan" en de exposanten PA' RAS en MOENASAN van Soerabaja.

Voor de IIIe afdeeling (Vermakelijkheden) kwamen op het vóór-terrein:

j. een gebouwtje voor „wajang koelit";

k. een gebouwtje voor „koeda kèpang en ronggeng";

op het achterterrein:

l. een lokaal voor Maleische muziek en voor „wonderen van Tilatang", die echter niet verschenen;

m. een gebouw, verdeeld in 3 lokalen, bestemd voor:

1e. een Chineeschen goochelaar;

2e. een barongan Saïd;

3e. een Chineesch theater.

Van het 2e en 3e lokaal werd gedurende de Pakan Malam geen gebruik gemaakt;

n. een schiettent en een werptent, aanéén gebouwd;

o. een gebouw, verdeeld in 2 lokalen respectievelijk voor een Klingaleeschen fakir en een berenleider. Ook dit gebouwtje werd vergeefs opgericht;

p. de groote vleeschloods werd binnen de afdaken door bamboe-omwandingen verdeeld in een lokaal voor Café-Chantant en één voor gymnastiek- en acrobaten voorstellingen.

Voor rekening van derden bouwde de V^e afdeeling op het vóór-terrein:

q. een in platte grond den vorm van een hoefijzer vertoonende tentoonstellingsloods voor landbouwwerktuigen en gereedschappen van de Maatschappij tot voortzetting der zaken VAN DER LINDE en TEVES;

r. een langwerpige achtkante loods voor rietsuikerbereiding en voor het in werking stellen van een Victor-rietmolen (inzending w^{d}. Assistent-Resident van Padang Pandjang) en gewone rietmolens (inzending van de Padangsche Handel Maatschappij). De loods was aan de vóór- en achterzijde van een uitspringend afdak voorzien;

s. een café-restaurant met poffertjeskraam, geopend door den Heer Reinhard.

Eindelijk werden op het vóór-terrein één en op het achterterrein twee privaten daargesteld.

Al deze gebouwen besloegen een gezamenlijke oppervlakte van 1676 M^2.

De V^{e} afdeeling was verder behulpzaam bij het maken der étalages voor de I^{e} afdeeling in den middendoorgang van de groote markthal, terwijl de voorgevel hiervan, zoomede de hoofdingang tevens tribune kwistig met guirlandes van groen werden versierd.

3e. V e r l i c h t i n g. Om het terrein, ook in het belang van de veiligheid behoorlijk te verlichten en de étalages, enz. tot hun recht te laten komen, werd besloten van gasoline gloeilicht gebruik te maken, omdat gewone petroleumlampen en lantaarns zeker niet zouden voldoen. De onderhandelingen, gevoerd met den voornaamsten handelaar in gasoline lampen te Padang voor de levering dier verlichting, met 15 lampen, leden schipbreuk op diens exhorbitante eischen. De Padangsche straatverlichting was daarop zoo welwillend om 6 harer groote gasoline buitenlampen — pseudo„boog”lampen — kosteloos in bruikleen af te staan. Dat kon zij doen, omdat die lampen aldaar voorloopig toch niet gebruikt werden. De Padangsche Handel Maatschappij stond eveneens 2 harer groote en goed brandende petroleumgloeilampen kosteloos af, welk aanbod natuurlijk gretig werd aangenomen. Het is hier de plaats om beide lichamen nogmaals den dank van het comité te betuigen voor hunne zoo belanglooze hulp.

Dipindai dengan CamScanner

De Padang Pandjangsche straatverlichting gaf tegen billijke condities 6 benzine „boog"lampen met luchtdruk in huur, zoodat het terrein verlicht kon worden met in het geheel 14 (1) lampen van 750 à 1000 kaarsen lichtsterkte. Zij voldeden over het algemeen heel goed, vooral die van Padang Pandjang.

Voor langs de kippenhokken tusschen deze en de landbouwloods kwamen 3 groote petroleumlantaarns te staan.

Voor de gebouwen en kraampjes kocht het Comité van de Padangsche Handel Maatschappij 10 tweelichts en 23 eenlichts Wellsbach lampen. Hiervan waren voor eigen gebruik noodig, respectievelijk 6 en 5 stuks, terwijl de overige aan derden werden verhuurd tegen *f* 0.50 per licht en per nacht met bijlevering van de gasoline.

Al deze lampen werden na afloop der „Pakan Malam" op publieke vendutie verkocht en behaalden daarbij goede prijzen.

Voor de verlichting is in het geheel, met inbegrip van vervoerkosten enz., behandeling en vulling der lampen, inkoop van allerlei benoodigdheden, waaronder lantaarnpalen, enz., enz. uitgegeven *f* 720.97 en netto terugontvangen *f* 555.93[5].

De illuminatie bepaalde zich tot een honderdtal lampions rondom de tribune boven de hoofdpoort en langs de „Toko Tontonan", en tot c. c. 150 illumineerglazen langs de gebogen daklijnen aan de voor- en achterzijde van den doorgang der groote passerloods.

Een illuminatie met lampions van den grooten waringin achter de groote passerloods op den eersten avond mislukte door den regen.

Overigens werden de lampions slechts gedurende 5 avonden van de jaarmarkt opgestoken. De illumineerglazen gaven veel last en voldeden slecht wegens regens en wind.

Aan vuurwerk werd slechts voor een betrekkelijk klein bedrag (*f* 123.25) besteld, omdat men te voren niet zeker was welke de financieele resultaten van de Pakan Malam zouden zijn.

---

(1) Behalve 1 lamp van The Indian Bioscope bij den ingang van haar tent.

Intusschen, het weinige scheen wel in den smaak te zijn gevallen van het toegestroomde publiek, dat de sluiting van deze eerste jaarmarkt kwam bijwonen. Den avond van den 17en Juni omstreeks 11 uur kondigde het slotnummer van het vuurwerk: een transparant, waarop „Slamat Minangkabau" in vurige letters, het einde der jaarmarkt aan.

4e. Entrées; verhuur van staanplaatsen. Van elken binnenkomende, behalve zuigelingen, werd telkens één cent entrée geheven. Daarvan waren vrij: de Inlandsche leden van het comité, alle Inlandsche werklieden, beambten en koelies van de Pakan Malam, de politie, de bewakers, de exposanten en verkoopers van Java en Palembang, de gambir-, suiker- en oliebereiders, de pottenbaksters en weefsters.

Voor het in ontvangst nemen van het entrée-geld werden 9 te goeder naam bekende Maleiers in dienst genomen, die elkander 2 malen per dag volgens een vastgesteld rooster moesten aflossen en zóó, dat zij telkens tevens van plaats verwisselden. Bij den hoofdingang werden in de ochtenduren en in den voornacht 2 geldinners geposteerd, den overigen tijd en bij alle andere ingangen steeds één persoon.

Het geld werd ontvangen op een tafelblad met sleufjes, waardoor het in dichtgesoldeerde blikken trommels viel, onder het tafelblad in een afgesloten kast geplaatst, waarvan de patentsleutel zich steeds bij den secretaris van de Ve afdeeling bevond. Elken morgen, tusschen 6 en 7 uur werd de recette eerst gewogen en daarna geteld in de hoofdpoort, alwaar gelegenheid werd gegeven om te wisselen.

De bestuursleden der Ve afdeeling, daarin bijgestaan door andere comitéleden en de politie, oefenden zoo goed en zoo kwaad mogelijk op het innen der toegangsprijzen contrôle uit.

Bovenstaande regeling kan geacht worden vrij goed voldaan te hebben. Slechts ééns werd een geldinner op een (kleine) fraude betrapt, onmiddellijk ontslagen en aan de politie overgeleverd. Vaker scheen het echter voorgekomen te zijn, dat

goede bekenden of familieleden van de geldinners zonder betaling doorgelaten werden.

De recette heeft bedragen:

op den 1^{en} dag	*f* 266.80^5
„ „ 2^{en} „	„ 187.27
„ „ 3^{en} „	„ 250.44
„ „ 4^{en} „	„ 407.51
„ „ 5^{en} „	„ 273.96
„ „ 6^{en} „	„ 82.26^5
„ „ 7^{en} „	„ 100.94^5
„ „ 8^{en} „	„ 271.13
„ „ 9^{en} „	„ 72.60^5
Te zamen	*f* 1912.93

terwijl gerekend was op *f* 500.— à *f* 1000.—.

De voor verhuring bestemde gedeelten van het achterterrein werden verdeeld in vakken van 2 bij 2 à 2½ M. In den beginne werd eenige malen getracht die vakken bij opbod te verhuren, maar bestond er weinig animo.

Meer succes had het geleidelijk op aanvrage door belanghebbenden afstaan dier vakken tegen prijzen van *f* 0.50 tot *f* 0.75 naar gelang van de min of meer gunstige ligging.

De verkoopplaatsen in de groote passerloods — behalve den grooten doorgang — behaalden reeds op den eersten veilingsdag goede prijzen.

In het geheel brachten 385 staanplaatsen op het terrein op *f* 264.45 en 50 verkoopplaatsen in de groote passerloods *f* 116.95. De zijafdaken van de vleeschloods werden te zamen verhuurd voor *f* 20.—, terwijl het middengedeelte gratis werd afgestaan voor een café-chantant en acrobatische voorstellingen.

De vischloods werd in haar geheel verhuurd aan een Komedie Bangsawan voor *f* 125.—.

Aan verhuur van andere plaatsen, o. a. ook voor de Urban Bioscope en het café-restaurant op het vóór-terrein werd in totaal geïnd *f* 156.50.

Dipindai dengan CamScanner

5e. **Orde, veiligheid en reinheid.** De orde werd gehandhaafd door het beschikbaar politie-personeel, bijgestaan door de leden der V^{e} afdeeling, benevens een 60-tal z.g. „doebalangs". Bij elken ingang bleef doorloopend minstens één politie-oppasser gestationneerd.

De file van naar den Chineeschen kamp gaande rijtuigen werd een anderen weg aangewezen dan die daar vandaan kwam.

De bewaking van de tentoongestelde voorwerpen, van het pluimvee en de verkoopartikelen in de groote passerloods geschiedde door een 30-tal van de doebalangs, hierboven genoemd, verdeeld in 3 ploegen, die elkander aflosten. Hoewel hunne waakzaamheid niet zeer te roemen viel, werd er gedurende de Pakan zoo goed als niets ontvreemd.

Voor het geregeld schoonhouden van het geheele terrein en het ophalen van vuilnis werden 60 koelies en 3 pedaties te werk gesteld onder het toezicht van een der Inlandsche ambtenaren, benevens eenige mandoers, het geheel onder de leiding van het bestuur der V^{e} afdeeling. Dit gedeelte zijner taak bleek niet mee te vallen, dikwijls was men 's avonds laat, zelfs met tijdelijke versterking van den ploeg, nog met reinigen bezig.

Het Bestuur der V^{e} afdeeling:

L. P. A. BÉRAUD,
Voorzitter.

J. VERBAUWEN,
Secretaris.

KAART VAN HET TERREIN DER EERSTE JAARMARKT TENTOONSTELLING GEHOUDEN TE FORT DE KOCK

van 9 tot en met 17 JUNI 1906

Schaal 1 : 1000.

Dipindai dengan CamScanner

Photolith. Topogr. Inricht. Batavia.

Photolith. Topogr. Inricht. Batavia.

Photolith. Topogr. Inricht. Batavia.

Dipindai dengan CamScanner